

Verkondiging in de dienst op de Zondag van de Doop van de Heer, 11 januari 2026 in de Grote Kerk te Elst

Gemeente van onze Heer, die zich liet dopen!

Het verhaal over de doop van Jezus is maar kort. In een paar zinnen vertelt het over de doop die Jezus ondergaat. En je vraagt je af, wat voor boodschap die paar zinnen voor ons bevatten. Want toehoorders, volgelingen, de gemeente, wij, komen niet of nauwelijks in het verhaal voor. Het gaat om Hém. *Spot aan!* Op Hém valt het licht van de hemelse schijnwerper. Hoogstens uit de verte mogen wij er getuige van zijn.

Het gaat om Hém. Koningskind in cognito, nog geheel onbekend voor de wereld. In niets te onderscheiden van gewone, kleine mensenkinderen, die de grootste moeite hebben hun weg in deze verwarrende wereld te ontdekken, te herkennen, te vinden, te gaan.

Na de verhalen over dit Kind wiens leven meteen al bedreigd werd, is eerst verteld over het optreden van Johannes de Doper. Dat moest ook, want Jezus' weg in de wereld loopt eerst naar die Doper, in de Judeese woestijn aan het water van de Jordaan. De eerste plek waar iets van de sluiers, die het geheim van de Messias omhullen, wordt opengevouwen.

En ècht, we mogen benieuwd zijn naar wat ons hier onthuld wordt! Laat even de gebruikelijke uitleg van dit verhaal lós. Die zouden ons hoogst waarschijnlijk hinderen om het hoogstbijzondere, dat hier verteld wordt, te zien en erdoor geraakt te worden.

Gebruikelijk was altijd, dat de doop waarmee Johannes doopte, verstaan werd als afwassing van zonden. Ook evangelieverhalen gaven daartoe aanleiding. Zo spreken Markus en Lucas over *de doop van de bekering tot vergeving van zonden*. Benadrukking dus van zonde-afwassing. Zeg maar, dat is één manier om tegen de doop aan te kijken.

Maar Mattheüs was de evangelist die deze uitleg schrapte. Hij schrijft alleen: 'er werd gedoopt, door Johannes.' Nergens vinden we bij Mattheüs een vermelding van *vergeving van zonden*, behalve, één keer, toen Jezus bij het Avondmaal zei: *'dit is de beker van het nieuwe verbond, mijn bloed, dat voor allen wordt vergoten, tot vergeving van zonden'*. Bij Mattheüs heeft de doop dus een andere betekenis. En in zijn korte vertelling hierover probeert hij duidelijk te maken welke die betekenis is.

Toen, toen mensen door Johannes in de Jordaan werden gedoopt, kwam Jezus uit Galilea naar de Jordaan, op Johannes af, om door Hem gedoopt te worden.

In deze openingszin zit al meteen een enorme beweging. 't Is de eerste keer dat Jezus zèlf zich verplaatst in dit evangelie. Hij zet een beslissende stap op weg naar de vervulling van de opdracht die Hij krijgt te verstaan. Komend uit Galilea, het Hoge Noorden van Israël, Nazaret, gaat Hij Johannes opzoeken. Dat was een beweging van bóven naar beneden. Om van Galilea, aan de voet van de Libanon en het Hermongebergte, naar de plek te gaan, waar Johannes volgens de overleveringen doopte, in de Jordaan ter hoogte van Jericho, moest Hij een afdaling maken naar vrijwel het diepste punt op het oppervlak van de aarde. Vanaf z'n bronnen aan de hellingen van de Hermon, tot aan z'n monding in de Dode Zee op ongeveer 435 meter beneden zeeniveau, daalt de Jordaan zo'n 730 meter af. Zo heet de rivier ook: *Hajjardeen*, wat 'de Afdaler' betekent. Om bij de doopplaats van Johannes te komen, zo'n 8 km ten noorden van de monding in de Dode Zee, maakte je dus een enorme gang naar beneden, een afgang.

Voor mensen die ooit naar Israël gereisd zijn en de doopplek bezocht hebben, klinkt het misschien wat overdreven. Meestal stroomt er maar weinig water door de Jordaan, al helemaal nu de Israëliërs stroomopwaarts en bij de bronnen heel wat water aftappen voor burgerlijk en industrieel gebruik,

voor de settlements van de kolonisten en maar weinig water overlaten voor de rivier zelf en voor de Palestijnen op de Westbank, die een groot deel van hun watervoorziening uit deze rivier moeten halen.

Dat de Jordaan vroeger een snelstromende rivier was, met stroomversnellingen, een waterscheiding door een diepe breuklijn in de aarde, waar je met moeite doorheen kon trekken, is momenteel nauwelijks meer voor te stellen. Een sterk meanderend, miezerig stroompje, modderkleurig. Dat laatste vond bijvoorbeeld ook Naäman al, toen hij van de profeet de opdracht kreeg zich zeven keer onder te dompelen in dit water. Daar haalde deze Syriër aanvankelijk zijn neus voor op.

Maar bijbels gezien is de Jordaan de grensrivier, de grens tussen voortploeteren in de woestijn en genieten van de vruchten van het Beloofde Land. Het is de geel-bruine stroom waar je doorheen moet zien te komen: de doodsrivier, die van alles kan meesleuren in zijn stroom. Eenmaal uitmondend in de Dode Zee moet álles sterven, daar is geen leven mogelijk, verstikt het in de verdamping van het water en de modder en stinkende mineralen die overblijven.

Dáár, bij Jericho, aan de ‘Afdaler’, de ‘Naar-beneden-stromer’, staat Johannes zijn prediking te houden en doopt hij mensen door hen even kopje onder te laten gaan in dit snelstromende water. Meteen richt hij ze op, en beklimmen ze de oever. Doop om het vuil van zonde van hen áf te wassen? In dit vuile water?

Het lijkt er veel meer op dat hij de mensen symbolisch de oerdoortocht door het water laat maken. Zoals het kindje Mozes in zijn biezen mandje, zoals het nog prille Israël – ‘*laat mijn kind gaan*’ moest Mozes namens God tegen de Farao zeggen. En ze trotseerden alle machtspolitiek van de Farao, gingen erdoor heen, door het water naar een nieuw, vrij bestaan.

En nóg eens, gingen ze door het water, het volk onder z’n leider Jozua: mannen uit alle stammen van Israël tilden 12 stenen uit de bedding van deze rivier en stapelden die op als gedenkteken aan de oever, waar de waterstroom stopte toen de priesters met de ark de rivier overstaken. Ja, de hand van God ging met hen mee en maakte een doorgang mogelijk.

Doop staat hier voor: tegenbeweging tegen de machten van het kwaad en van de dood die ons naar de diepte willen voeren. Oerdoortocht, gáng door het water heen. Volgt de rivier bij uitstek de wet van de zwaartekracht: van boven naar beneden, zo gaat het ook met de machten op deze aarde: ze volgen de wetten van macht, van gewicht, van het gelijk van de sterkste: zo gáát het nu eenmaal. Het slijk der aarde wil ons meesleuren naar een oord, een zee, waar de dood heerst. Waar al wat leeft in pekelen zwavel verstikt. De Dode Zee. Niets kan deze machten tegenhouden. Niemand kan zich alleen staande houden tegen de krachten die zij uitoefenen.

Niemand alleen. Maar met een bundeling van krachten moet het mogelijk zijn! En God doet er alles aan om die bundeling tot stand te laten komen. Dat mensen mèt elkaar die tegenbeweging maken. Als we momenteel naar íets uitzien, dan is het wel naar een tegenbeweging tegen de naar beneden stromende Doodsrivier, tegen de voortdenderende machtspolitiek van de ene na de andere onbegrijpelijke beslissing, die ons de adem beneemt.

Hier, waar Elia ooit met zijn profetenmantel een oversteekplaats had geslagen, voor hem en Elisa, hier moet Jezus, Jesjuà, déze nieuwe Jozua, zijn volk voorgaan naar het Beloofde Land, naar het Koninkrijk van God, zoals vanouds verkondigd door de schriften.

Hier wil Hij door Johannes gedoopt worden. Maar deze voelt er niets voor. Het komt in de evangeliën vaker voor, dat Jezus iets wil, maar dat er mensen zijn in zijn omgeving, of tegenover Hem, die dat willen *verhinderen*. Straks willen zijn leerlingen *verhinderen* dat er kinderen tot Hem worden gebracht, en dat iemand in zijn Naam bevrijdend werkt zonder lid te zijn van hun club. Dat werkwoord *verhinderen* staat hier ook, maar nu door Mattheüs versterkt met *geheel en al*. Johannes

wil het geheel en al verhinderen: *‘ik heb het nodig door Ú gedoopt te worden, en Ú komt tot mij?*
Hij houdt het af, maakt een afwerend gebaar.

Meteen reageert Jezus en zegt: *‘Laat het toe! Nu! Want zó past het dat wij alle gerechtigheid tot vervulling brengen!’* Jezus zegt nadrukkelijk *‘wij’*. En dat versta ik als méér dan een pluralis majestatis [een *‘wij’* waarin één persoon zich majesteitelijk *‘wij’* noemt]. Niet alleen *‘wij’*: Jezus samen met God de Vader. Maar een breder *‘wij’*: ook met Johannes, ook met de leerlingen van Johannes, ook met al die mensen die gedoopt werden. En met allen die zo verschrikkelijk verlangen naar de tegenbeweging die een ommekeer tot stand brengt.

De God van gerechtigheid zet zo een beweging in gang die tot steeds meer gerechtigheid moet dienen. Okee – die beweging gaat met veel vallen en opstaan. Maar zét zich in beweging. Hier, bij het modderig stromende water van de Afdaler.

Dán, dat gehoord hebbend, laat Johannes het toe. Jezus wordt door hem gedoopt. Zo summier mogelijk wordt het verteld. Niet dat Johannes dóópt, en hoe en met welke handelingen en woorden. Nee, maar dat Jezus gedoopt wórdt. Dat de gang door het water gemaakt wórdt. Daar gaat het om. En meteen daarna komt Jezus uit het water omhoog. De weg omhóóg moet worden ingezet. Hier, bij dit dieptepunt op aarde, hier waar wij denken dat het bijna niet erger kan, moet de weg omhoog worden ingeslagen. Ergens, aan het eind van de weg, wacht de stad van de vrede.

Maar wacht even, eerst gebeurt er iets, waar alles en iedereen bij stil valt: *‘zie!’* staat er. Let goed op! *Zie, de hemelen openen zich voor Jezus.* Had de profeet Jesaja daar vroeger al niet om gebeden en van gedroomd: *‘Hemelen, scheur je open, en laat gerechtigheid neerstromen!’?*

Wat Jezus ziet is dat de Geest van God in de gestalte van een duif neerdaalt – op Hem!

En weer vertelt Mattheüs: *En zie!* Let heel goed op! Maar nu valt er niet te zien, maar iets geweldigs te horen. Een stem uit die hemelen die zich zojuist openden. Dus God-zij-dank blijkt het niet waar te zijn, wat een bekend kerklied bezingt: *‘al is de hemel boven voor mensen doof en stom. Nóg moeten wij U loven...’*

Zo voelt het vaak, zo ervaren mensen het dikwijls: een gesloten hemel, de afwezigheid van een horende en bezorgde God. Maar eens, ergens, bij het dieptepunt op de aarde, bij de Naar-beneden-Stromer, en de Doper die mensen helpt erdoorheen te gaan – dáár openen de hemelen zich! Daar komt Gods Geest aanzweven, Gods Scheppingsideaal uit het scheppingsverhaal, daar komt de duif die Noach de eerste olijftak bracht, teken van Sjalom, het teken brengen van een vernieuwde schepping. Daar komt Jona wiens naam *‘duif’* betekent, en helpt ons vanaf de derde dag een nieuw strand te betreden. Allemaal tekenen dat God hier het begin van een tegenbeweging ziet. En ons daarvan wil overtuigen. En ons daarop wil meenemen.

Die stem dus, uit de hemel. Hier verzint men niet iets waarmee men zich God voorstelt. Maar hier begint God iets, een bundelingen van krachten, waarin hij óns voor ogen heeft. Ons iets te zeggen. Aan ons, om te beginnen Johannes, omstanders aan de oever van de Jordaan, die door hem gedoopt zijn, of gedoopt willen worden, zijn leerlingen, enkelen die straks discipel van Jezus worden, hun navolgers, de gemeente, waar ook ter wereld.

Wat wil Hij ons zeggen? Het kwaad dat almaar toeneemt, de stroom die lijkt aan te zwellen, al die feiten, berichten en fake-news die bedoeld zijn om ons mee te sleuren, mee die diepte in – ze zijn er wel, en ze zijn voor éven machtig – maar de tegenbeweging is door Mij in gang gezet! – zegt de Eeuwige. Door de woeste stromen heen. Dus verenig je, bundel je krachten, sluit bondgenootschappen waar je kunt, wees betrouwbaar, dien de gerechtigheid en wees ondanks alles óók hoopvol. Want: déze is door de diepte heen gegaan en is ópgegaan, opgestaan. Opstand tegen die destructieve krachten. Déze – is mijn geliefd kind! Met Hem begint het!

Andere evangelieën zeggen het nog krasser: '*Jij bent mijn geliefd kind!*'. En dat geldt uiteindelijk állen tot wie deze woorden komen.

Jullie – Mijn geliefd kind. Denk niet te min van je zelf. Jij mag er wezen. Knecht van God, vrouw die de Heer dient, in jullie heb Ik, de Eeuwige, mijn welbehagen. Het doet Mij ontzettend goed jullie in beweging te zien komen. Opkomen uit het doodswater. Opkomen voor de ander. Opkomen tegen de dwazen die de wereld te gronde zouden richten.

Amen.

Elst, 11 januari 2026,
Dick Kruyt